

О. В. БАТАНОВ

Олександр Васильович Батанов, доктор юридичних наук, професор, старший науковий співробітник Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

**ПРАВА МЕНШИН В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ:
ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ**

Права та свободи людини як найвищий критерій рівня та розвиненості сучасної людської цивілізації виражають найбільш сутнісне у взаємовідносинах як людини з людиною, так і людини зі всіма соціальними спільнотами, в яких вона природним чином перебуває – від сім'ї, нації і народності, соціально-класової належності, професійно-трудової групи, політико-державного об'єднання до людства. У цих правах та свободах втілені політичні, економічні, соціальні, духовно-ідеологічні, культурні та екологічні основи життєдіяльності людей не тільки в окремих суспільствах та державах, а і в масштабах загальнолюдських.

Права людини сьогодні є однією з ключових проблем, які досліджуються з самих широких та різноманітних позицій – з філософсько-гуманістичної точки зору, в аспекті сутності публічної влади, принципів модернізації політичної та правової системи, проведення соціально-економічної та культурної політики, боротьби з екологічними загрозами, злочинністю тощо.

Важливість та актуальність даної теми не треба доводити, оскільки права людини є органічним компонентом демократичного політичного простору, інструментом гуманізації суспільних відносин, формування творчої особистості та становлення постіндустріального людства. На права людини покладають вирішення ряду внутрішніх, міжнародних та глобальних завдань. Права знаходять свою присутність практично в кожній сфері життєдіяльності людини, відображаючи її життя в особливому якісному стані, пов'язаному із затвердженням у громадській свідомості та практиці ідеї свободи особистості.

Однією з найскладніших у теорії та практиці прав людини є проблема прав меншин. Втім було б помилкою розглядати питання меншин визначально як проблеми, що неодмінно загрожує конфліктами та нестабільністю. Навпаки, повноправна і повноцінна участь меншин у житті суспільства є важливою умовою розвитку будь-якої країни, а також важливим фактором в міжнародному співробітництві. Питання меншин – масштабна та складна галузь теоретичних дискусій та практичної політики. Більш того, вона не може бути відокремлена від інших тематичних галузей, таких як громадянська інтеграція, мультикультуралізм, подолання та ліквідація дискримінації, розвиток міжкультурного діалогу та толерантності. Необхідність у розумінні та повазі культурної, етнічної та мовної неоднорідності населення виникає та усвідомлюється практично у будь-якій країні, а вміння знаходити та проводити в життя стратегії, які гарантують співіснування людей різного походження, кольору шкіри, мови або релігії, є об'єктивною вимогою, яке сучасне життя пред'являє будь-якому суспільству¹.

У світовій практиці інституціоналізація та конституювання прав меншин протягом всієї еволюції соціально-політичної організації являє собою суперечливий та неоднозначний процес, який породжує численні стереотипи, комплекси, негативні установки та конфліктогенні ситуації. Конституційно-правова регламентація прав відповідних соціальних груп носила фрагментарний та вкрай суперечливий характер, переважно методом тотального ігнорування або через призму їх протиставлення правам більшості. По суті, десь до XIX ст. меншини репрезентувалися у конституційно-правовому вимірі з позиції прав більшості, виключно за логікою ворожих, асоціальних, девіантних явищ та процесів, яких офіційні інституції ігнорували та цілеспрямовано відкидали на позиції соціальних аутсайдерів та підпорядкованих суб'єктів, відмовляючи, тим самим, у праві на самобутність та громадянську, політичну та соціально-культурну самоідентифікацію.

Як правило, демонізація меншин державою супроводжувалася використанням широкого спектру дискримінаційних механізмів – від психологічного впливу до фізичного насилля – інквізиція, сексизм, расизм, андроцентризм и т. п. Однак, в середині XIX ст. в ряді західних держав можна спостерігати активізацію меншин, які почали заявляти про прагнення до автономізації від більшості та захисті своїх прав у фарватері емансипаторського руху, який став одночасно й інструментом, і суб'єктом поступової інституціоналізації та конституювання прав міноритарних груп (*англ.* minority; *нім.* Minderheit – менше половини будь-якої сукупності) – соціально значущих частин населення, які

відрізняються за національністю, релігійними, мовними та іншими ознакам від домінуючої більшості або частини населення, яка незалежно від її чисельності зазнає дискримінації.

У якості основної стратегії цими соціальними групами був обраний курс на формування позитивної ідентичності та зняття з себе негативних ярликів – «чужинець», «ворог», «перверс», «маргінал», «недолюдина» тощо, за допомогою суспільно-політичної боротьби у вигляді різних тактичних моделей – від мирних маніфестацій, зборів, походів, парадів до неконвенційних форм протесту. Прагнення меншин до інституціоналізації та конституювання своїх прав, активній публічній участі у суспільно-політичному житті веде їх до легітимації свого статусу, можливості самовираження, визнання, закріплення, реалізації та захисту групових інтересів, поряд з більшістю.

Особливий розмах деміфологізація меншин набуває у ХХ ст. – в період розквіту націй-держав, масштабної боротьби за деколонізацію, демократизації патриархатних укладів, трансформації авторитарних політичних режимів в Латинській Америці, Північній та Східній Європі. В умовах сучасних глобальних трансформацій, за ініціативою провідних західних держав, центральне місце в публічній політиці починають займати гуманістичні цінності, які акцентують увагу на індивіді як вищій соціальної цінності, яка володіє невідчужуваними громадянськими правами та незалежною від держави приватною сферою.

У цьому контексті своєрідним мега-трендом стає принцип толерантності щодо меншин та соціальних груп, консолідованих за ознакою мови, раси, віросповідання, гендеру або сексуальної орієнтації. Соціальна толерантність (від лат. *tolerantia* – терпіння, витривалість) – це соціологічний термін, який означає терпимість до іншого світогляду, образу життя, поведінці, традиціям та звичаям, віросповіданню, національності. Соціальна толерантність полягає в усвідомленні та наданні іншим їх права жити відповідно до власного світогляду та служити цінностям їх самобутньої культури. Соціальна толерантність означає прийняття, правильне розуміння та повагу інших культур, способів самовираження та прояву людської індивідуальності, в тому числі в етнонаціональній та конфесійній сфері, сфері гендерних та міжстатевих відносин. Саме тому толерантне відношення розглядається як соціальна цінність, яка забезпечує права людини, свободу і безпеку, а формування даного поняття часто пов'язують з гуманістичними ідеалами.

Роль і значення толерантності у суспільстві витікає із її сутності. Вона є однією із основних універсальних цінностей сучасного суспільства, універсальність якої пов'язана з посиленням глобалізаційних тенденцій, з одного боку, та прагненням до збереження національної ідентичності, з іншого. Толерантність об'єктивно необхідна як обов'язковий регулятивний засіб, як багатопланово діюча «організуюча сила» у розвитку суспільства та соціальної свідомості, що дозволяє розглядати її як структуроутворюючий компонент в організації суспільства. Отже, істинним має бути розуміння того, що толерантне ставлення один до одного, солідарність, діалог та взаєморозуміння мають стати нормою поведінки і дій усіх без винятку людей, політичних партій, громадських організацій і рухів, держав та їх інститутів².

В епоху глобалізації, нівелювання економічних, соціально-культурних, етнічних та інших кордонів, в умовах посилення мобільності, міграції, швидкого розвитку комунікацій, урбанізації та інтеграційних процесів необхідні нові підходи до розуміння толерантності, відкрите та розуміюче співтовариство. Як нова проблема глобального світу толерантність сьогодні перестала бути проблемою тільки однієї будь-якої сфери суспільного життя (релігії, освіти, національних, гендерних та міжстатевих, у т. ч. сексуальних, відносин тощо), вона набула статус глобальної політичної та соціокультурної проблеми, яка проявляється у всіх сферах життєдіяльності людини, суспільства і держави.

Толерантність є не тільки важливішим принципом, але й необхідною умовою миру і соціально-економічного та культурного розвитку всіх народів. У зв'язку з посиленням крос-культурної комунікації між різними народами, регіонами, які далеко не однорідні, необхідно зміцнювати дух толерантності та формувати відносини відкритості, уваги один до одного та солідарності не тільки у відносинах між окремими людьми, але й у відносинах на рівні сім'ї, територіального або трудового колективу, етнічної, расової, релігійної або лінгвістичної спільності або групи, інших соціальних утворень та інститутів.

На наш погляд, в умовах глобалізації можна говорити про різні виміри та аспекти проблеми меншин, інституціоналізації та конституювання, реалізації та захисту їх прав. Йдеться про географічний, темпоральний, історичний та інші виміри та аспекти.

Так, у географічному аспекті проблематика прав меншин охоплює широкий спектр країн (як у ретроспективі, так і в порівняльній перспективі) Північної та Латинської Америки, Європи, Африки та Азії. Інтерес до досвіду західних демократій (в США, Канаді, Європі) пояснюється, насамперед, історичними умовами, які сприяли зародженню дискурсу меншин (емансипаторські течії, антиколоніальний рух, збільшення іммігрантських потоків, трансформації політичних режимів тощо). Включення до цього списку країн африканського й азіатського регіонів обумовлено наявністю в них дискримінаційних практик щодо меншин, які викликають стурбованість світового співтовариства та є однією із ключових гуманістичних проблем сучасності.

Можна говорити і про темпоральний вимір даної проблематики. Так, аналіз практики інституціоналізації меншин та процесів конституювання їх прав неможливий без звернення до історичної ретроспективи, коли відбувається накопичення досвіду, насамперед історії древніх цивілізацій, дискримінаційними практиками середньовічної Європи, революційними колізіями у Франції тощо, які так чи інакше стимулюють розвиток суспільних дебатів по лінії «ми» та «інші».

В історичній ретроспективі особливий інтерес являє і перша третина XIX – перша половина XX ст. – період, який ознаменував зародження прав меншин внаслідок активізації емансипаторських течій та посилення динаміки іммігрантських потоків у розвинуті країни, геополітичним перекроюванням мапи світу після Першої світової війни та, як наслідок, утворення нових держав, а також осмислення даних феноменів науковими колами – соціологами, політологами, культурологами, істориками, філософами, правознавцями та ін.

Друга половина XX ст. характеризується істотною диференціацією публічного поля меншин, формуванням та розвитком не тільки каталогу їх прав, але й механізмів реалізації та захисту. Значною мірою дані процеси були детерміновані суспільно-політичними течіями либертаріанського характеру, політичними трансформаціями у Латинській Америці, Африці, Європі тощо, розгортанням широкоформатних дискусій з питань расизму, ксенофобії, інтолерантності, дискримінації на макрорівні (ООН, ЄС, НАТО, Рада Європи тощо).

Емансипаторські рухи другої половини XX ст. відкрили принципово нові горизонти інституціоналізації меншин. По-перше, вони продемонстрували «ідентифікаційну зрілість» спільнот меншин, які сформували більш чітку концепцію завойовування суспільно-політичних позицій та входження в інституціональне поле політики (про що свідчить національне законодавство, яке скасовує сегрегацію в США або легалізує одностатеві партнерства – Данія, Швеція, Нідерланди тощо), долаючи дискримінаційні бар'єри без втрати автентичності. По-друге, розширили науковий спектр за допомогою кристалізації «галузевих» студій – гендерних, етнічних, квір, що стало альтернативою офіційному дискурсу більшості та сконцентрувало зусилля на зміцненні громадянських та соціокультурних позицій³.

У той же час, в умовах демократичного транзиту, тобто руху у напрямку до демократичної системи, різного роду фобії (антисемітизм, етно- та релігійна фобії (наприклад, ісламофобія), мігрантофобія, гомофобія) стали проявлятися більш рельєфно, в окремих випадках агресивно. Збереження ксенофобських тенденцій можна пояснити недосконалістю демократії в окремих суверенних державах, регіонах і континентах, відсутністю ліберальних традицій, нормального громадянського суспільства, якому притаманна терпимість і в якому діють механізми попередження ксенофобії та протистояння їй.

Так, як зазначається у Вступі до Джок'яартських принципів⁴, «порушення прав осіб за ознакою їх дійсної або уявної сексуальної орієнтації або гендерної ідентичності є загальносвітовою або укоріненою практикою, яка викликає серйозну занепокоєність. Такі порушення включають позасудові розправи, катування та недозволене поводження, сексуальні посягання та згвалтування, втручання у приватне життя, свавільне затримання, позбавлення можливості отримання роботи та освіти, а також серйозну дискримінацію у користуванні іншими правами і свободами. Ці порушення нерідко ускладнюються іншими формами насилля, ненависті, дискримінації та відторгнення, в тому числі за ознакою раси, віку, релігії, інвалідності, економічного або соціального положення або іншої обставини.

У багатьох державах та суспільствах норми у галузі гендерної ідентичності і сексуальної орієнтації нав'язуються людям за допомогою звичаїв, законів та насилля, та здійснюються спроби контролювати міжособистісні відносини та самоідентифікацію. Поліцейське відношення до сексуальності залишається одним із головних факторів насилля, що продовжується за гендерною ознакою та гендерної нерівності, що зберігається».

Таким чином, актуалізація прав меншин опосередкована стурбованістю міжнародного співтовариства новим спалахом ескалації в ряді держав дискримінаційних практик – расизму, ксенофобії, сексизму, віктимізації жінок, ейджизму, андроцентризму, гетеросексизму, інших форм дискримінації, які підривають демократичні устої та межують із загрозою людському життю.

Власне кажучи, важливим моментом актуалізації прав меншин є фактор дискримінації, який проявляється у різних модифікаціях. Дискримінація, окрім прямого пригнічення та стигматизування (від грец. *στίγμα* – «ярлик, тавро»), тобто навішування соціальних ярликів, асоціювання будь-якої властивості (як правило, негативного) з конкретною людиною або групою людей, хоча цей зв'язок відсутній або не доведений, передбачає також і субординацію, тобто підпорядкованість меншин більшості, що проявляється у механізмі політичної ексклюзії (від лат. *exclusio* – виключення), коли меншини виключаються з публічної сфери.

У свою чергу, диверсифікація політико-правового простору та ускладнення соціально-культурних відносин, обумовлені оформленням статусу меншин, а також активізацією їх рухів, в тому числі в альтернативних офіційному курсу (як з точки зору внутрішньої державної політики, так і з позиції загальноприйнятих (стандартних) для суспільства відносин, традицій, стереотипів поведінки тощо) формах та напрямках, стимулює академічний інтерес до проблематики прав меншин⁵.

У широкому смислі, дана проблематика охоплює різні групи, які підпадають під визначення «меншини», в залежності від історичного та політичного контексту – класові, станові, релігійні, мовні, національні, гендерні, вікові, сексуальні тощо. Група меншин – це, як правило, соціологічна група, вага якої не є домінуючою серед загального населення у даному суспільному та часовому просторі. При цьому, соціологічна меншина зовсім не обов'язково має бути меншиною у кількісному відношенні; вона може являти групу, яка зазнає дискримінації у своєму соціальному статусі, освіті, працевлаштуванні, медичній допомозі та політичних правах.

Також група меншин – це суспільний прошарок (іноді стан), який презентує певну ідею в суспільстві або на певній території (зазвичай у державі), яка не підтримується більшістю населення. У соціально-економічній галузі, поняття меншина зазвичай відноситься до соціально підпорядкованої етнічної групи (за мовою, національністю, релігією та/або культурою). Інші групи меншин включають в себе людей з фізичними вадами, «економічні меншини» (частково або повністю непрацездатні), вікові меншини (молодші або старші за «традиційний» нормальний робочий вік) та сексуальні меншини (чия сексуальна орієнтація не співпадає із «загальноприйнятною» нормативною сексуальною орієнтацією).

Можна навести доволі ґрунтовний перелік наукових джерел, присвячених соціокультурному досвіду перерахованих спільнот, у яких наводяться різноманітні визначення меншин, розглядаються їх ознаки та здійснюються відповідні класифікації. Як правило, практичний та науковий інтерес являють проблеми становлення, визнання, конституційно-правового закріплення, реалізації та захисту таких категорій меншин – етнічних, релігійних, мовних, гендерних та сексуальних. Враховуючи це, більшість сучасних досліджень, представлених в академічному дискурсі, як правило, присвячені окремим групам меншин – етнонаціональним, мовним, значно меншою мірою – гендерним та, особливо, сексуальним. В той же час, у сучасній науковій традиції меншини розглядаються у вузькому аспекті, що концентрує увагу на одному вимірі: наприклад, жінки у феміністських дослідженнях, представники іншої раси в етнополітологічних лабораторіях або гомосексуали у квір-студіях.

Слід враховувати, що жінки у даному контексті доволі формально підпадають під маркування меншин, тому, що об'єктивно перебувають у кількісній більшості. В той же час, сучасні дослідники вказують на проблеми виключення жінок із політичних процесів, їх низькому статусу на ринку праці, дискримінації у сімейній та емоційній сферах⁶, дискримінації у контексті прав сексуальних меншин, оперуючи терміном «гендерна маргінальність»⁷.

Так, в рамках традиційної патріархатної парадигми гендерна маргінальність втілюється на всіх рівнях: на макрорівні жінкам ускладнений доступ до влади й управління, контролю за розподілом матеріальних ресурсів, значущим позиціям на ринку праці, вищій освіті; на мезорівні жінка розглядається тільки як мати або домогосподарка; на мікрорівні жіночі якості оцінюються набагато нижче чоловічих. В той же час, з середини ХХ – початку ХХІ століття є істотні позитивні зміни гендерного порядку. Основними детермінантами трансформації гендерних відносин стало виникнення фемінізму та зміна відношення до гомосексуальності. Вкрай повільно, але змінюються уявлення про цінності їх якостей та доступні ролі, про «нормальність» ЛГБТ (сексуальних меншин), що відображається у сучасних теоріях чоловічої, жіночої та квір-ідентичності, а слід, саме поняття гендерної маргінальності стає більш змістовним. Осмислюються причини та соціокультурні механізми пригнічення жінок, трансформація і спектр проявів чоловічої гендерної ролі, природа гендерквірів тощо.

Щодо інших соціальних груп, які традиційно асоціюються з меншинами, відзначимо, що гомосексуали займають маргінальне положення не тільки у політичній та соціально-культурній сфері, але й сучасному академічному дискурсі. В Україні інтерес до даної тематики особливо загострився в останній час, набуваючи особливого звучання в політичній сфері, в аспекті законодавчих ініціатив (наприклад, законопроектів № 0945 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів» (щодо захисту прав дітей на безпечний інформаційний простір) та № 10290 «Про заборону спрямованої на дітей пропаганди гомосексуалізму»), взаємовідносин між різними політичними силами, громадськими організаціями та рухами⁸. Водночас, як свідчать соціологічні дослідження, існує високий рівень дискримінаційного фону в Україні, і випадкам дискримінації можуть бути піддані не лише представники ЛГБТ-спільноти, а і все інше населення. Українське суспільство демонструє високий рівень гомофобії по відношенню до представників ЛГБТ-спільноти – у переважній більшості громадян залишається упереджене стереотипне сприйняття сексуальних меншин. Негативне ставлення населення зумовлене стереотипним мисленням, що гомосексуальність – протиприродне явище, браком поінформованості, релігійною пропагандою⁹.

Інтерпретація етнічних та релігійних груп в логіці меншин також неоднозначна і залежить від конкретної політичної і соціально-культурної ситуації в конкретній державі, однак в цілому проблема етнонаціональних та релігійних меншин у конституційному праві традиційно розглядається саме в такому контексті та не викликає будь-яких сумнівів, як з точки зору своєї практичної актуальності, так і науково-пізнавального значення.

Ці та інші методологічні та прикладні проблеми інституціоналізації та конституювання прав меншин, які існують у сучасній Україні, як у контексті конституційно-правового забезпечення прав окре-

мих видів таких соціальних груп та спільнот, так і прав людини в цілому, є предметом особливої уваги вітчизняних вчених-конституціоналістів. Деякі з них, наприклад щодо прав національних або мовних меншин, неодноразово обговорювалися у процесі конституційно-проектних робіт на різних етапах конституційного процесу.

Водночас, вважаємо, що сьогодні, як ніколи, враховуючи серйозні виклики та загрози, які виникають у сфері реалізації та захисту прав людини в цілому, наукова громадськість має висловити свою виважену позицію щодо актуальних проблем інституціоналізації та конституювання прав меншин.

¹ Вопросы меньшинств в Республике Беларусь, Европе и мире / Европейский центр по вопросам меньшинств ; сост., авт. предисл. А. Осипов, А. Василевич. – Минск : Медисонт, 2012. – С. 6.

² Кушніренко І. Ю. Міжнаціональна толерантність в політичному процесі сучасної України : автореф. дис. ... канд. політ. наук : спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» / І. Ю. Кушніренко. – О., 2008. – С. 7.

³ Горшков А. С. Институционализация меньшинств в поле публичной политики : автореф. дисс. ... канд. полит. наук : спец. 23.00.02 «Политические институты, этнополитическая конфликтология, национальные и политические процессы и технологии» / А. С. Горшков ; Пермский государственный университет. – Пермь, 2009. – С. 27–28.

⁴ Джокьякартские принципы. Принципы применения международно-правовых норм о правах человека в отношении сексуальной ориентации и гендерной идентичности. Приняты группой профильных экспертов в Джокьякарте, Индонезия 6–9 ноября 2006 года. – 2007. – С. 6.

⁵ Абашидзе А. Х. Проблемы международно-правовой защиты меньшинств : дисс. ... д-ра юрид. наук в форме научного доклада, выполняющего также функции автореферата: спец. 12.00.10 «Международное право» / А. Х. Абашидзе. – М., 1997. – 58 с.; Алмаши М. М. Захист прав національних меншин в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.02. «Конституційне право» / М. М. Алмаши. – К., 2004. – 19 с.; Биков О. М. Конституційно-правовий статус національних меншин в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право» / О. М. Биков. – К., 2001. – 16 с.; Горшков А. С. Институционализация меньшинств в поле публичной политики : автореф. дисс. ... канд. полит. наук : спец. 23.00.02 «Политические институты, этнополитическая конфликтология, национальные и политические процессы и технологии» / А. С. Горшков ; Пермский государственный университет. – Пермь, 2009. – 28 с.; Товт М. М. Міжнародно-правовий захист національних меншин (тенденції сучасного розвитку) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.11 «Міжнародне право» / М. М. Товт. – К., 2002. – 16 с. та ін.

⁶ Гендерні паритети в умовах трансформації суспільства: монографія / Кол. авт. ; за заг. ред. Н. М. Оніщенко, Н. М. Пархоменко. – К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. – 372 с.; Правові засади формування та розвитку гендерного середовища в Україні : монографія / Кол. авторів ; за заг. ред. Н. М. Оніщенко, Н. М. Пархоменко. – К.: Вид-во «Юридична думка», 2010. – 352 с. та ін.

⁷ Антонова Н. В. Феномен гендерной маргинальности: социально-философское исследование : автореф. дисс. ... канд. философ. наук: спец. 09.00.11 «Социальная философия» / Н. В. Антонова. – Челябинск, 2013. – 25 с.

⁸ Дутчак О. Заборона пропаганди гомосексуалізму. 5 років за п'єси Шекспіра і фільми Лінча [Електронний ресурс] // Корреспондент.net. – Режим доступа: <http://blogs.korrespondent.net/celebrities/blog/tytzaraz/a79146/>; Казаки Украины протестуют против гей-парада в Киеве [Электронный ресурс] // Мыслитель. – Режим доступа: <http://myslitel.org.ua/2012/03/kazaki-ukrainyi-protestuyut-protiv-gey-parada-v-kieve/>; Канустин А. Гомосексуальный тупик Украины [Электронный ресурс] // Корреспондент.net. – Режим доступа: <http://app.korrespondent.net/blogs/a79903/>; Нардепы решили, что гомосексуализм угрожает национальной безопасности [Электронный ресурс] // ForUm – самое цитируемое Интернет-издание. Главные новости Украины и мира. – Режим доступа: <http://for-ua.com/politics/2011/06/23/084540.html>; Пропаганда гомосексуализма: а что это? [Электронный ресурс] // ForUm – самое цитируемое Интернет-издание. Главные новости Украины и мира. – Режим доступа: <http://for-ua.com/comments/2012/10/04/093052.html>

⁹ Звіт за результатами дослідження: «Опитування громадської думки для визначення суспільного сприйняття ЛГБТ та шляхів його поліпшення» / Центр соціальних експертиз Інституту соціології НАН України. Виконаний на замовлення Всеукраїнської громадської організації «ГЕЙ-АЛЬЯНС УКРАЇНА». – К., 2013. – 50 с.

Резюме

Батанов О. В. Права меншин в умовах глобалізації: проблеми становлення та реалізації.

Стаття присвячено дослідженню процесу становлення та реалізації прав меншин у сучасному світі у контексті глобалізації. Стверджується, що глобалізація як об'єктивний і неминучий процес для будь-якої з країн зумовлює орієнтацію й України на інтеграцію до міжнародної спільноти та включення в глобалізаційні процеси загальнопланетарного масштабу в усіх сферах життєдіяльності суспільства. Виділено основні сутнісні аспекти процесу глобалізації з точки зору інституціоналізації та конституювання прав меншин.

Ключові слова: глобалізація, інтеграція, універсалізація, права людини, меншини.

Резюме

Батанов А. В. Права меньшинств в условиях глобализации: проблемы становления и реализации.

Статья посвящена исследованию процесса становления и реализации прав меньшинств в современном мире в контексте глобализации. Утверждается, что глобализация как объективный и неизбежный процесс развития социума определяет ориентацию Украины на интеграцию с международным сообществом и включение в глобализационные про-

цессы общепланетарного масштаба во всех сферах жизнедеятельности общества. Выделены основные сущностные аспекты процесса глобализации с точки зрения институционализации и конституирования прав меньшинств.

Ключевые слова: глобализация, интеграция, универсализация, права человека, меньшинства.

Summary

Batanov O. Rights for minorities in the conditions of globalization: problems of forming and realization.

The article is devoted research of becoming and realization of rights for minorities in the modern world in the context of globalization. It becomes firmly established that globalization as an objective and inevitable process for any of countries pre-determines the orientation of Ukraine on integration with international association and including in the global processes of planetary scale in all spheres of vital functions of society. The basic essence aspects of process of globalization are selected from point of institutionalizations and constitutionalizations of rights for minorities.

Key words: globalization, integration, universalization, human rights, minorities.